

حرّی و آیین نگارش علمی

○ دکتر مهرداد نیکنام

به هر اندیشه علمی، مکتوب کردن آن ضروری است تا از این طریق مورد ارزیابی دیگران قرار گیرد و مسیر را نیز برای آنان هموار سازد. توجه به ساختار نوشته علمی در واقع فراهم ساختن شرایط ارتباط با سایر علاقه‌مندان در شبکه‌ای علمی است.

بخش دوم کتاب گزینش موضوع نام‌گرفته است و به این بحث می‌پردازد که در موضوع‌گزینی لازم است نسبت به اهمیت موضوع، توانایی پیشبرد و ارتقاء دانش مخاطبان، و بدیع بودن مطلب اطمینانی نسبی حاصل شود. این نکات زمانی تحقق می‌یابد که اشراف نسبت به موضوع وجود داشته باشد؛ و این اشراف از طریق تخصص فردی در زمینه موردنظر، بررسی و مطالعه متون و منابع مرتبط با موضوع به قصد آگاهی از آنچه انجام گرفته، و نیز مشاوره با اهل تخصص به قصد جبران خلاءهای احتمالی به دست می‌آید. پس از احراز این شرایط، به دلیل محدودیت‌های احتمالی ناشی از منابع، مخاطبان و زمان پیش‌بینی شده برای نگارش، محدود کردن دامنه کار نیز ضرورت می‌یابد که طبعاً در عنوان و سرفصل‌های متدرجات نوشته منعکس می‌شود.

بخش سوم کتاب به تدوین طرح یا رئوس مطالب اختصاص دارد. در واقع تدوین طرح برای نظم بخشیدن به نوشته ضروری است و قولی بر آن مترتب است که عمده‌ترین آنها عبارت است از: ۱) روشن ساختن گستره کار، ۲) گزینش احتمالی یکی از سرفصل‌ها به عنوان موضوعی مستقل و ۳) آسان کردن زمان‌بندی کار.

بخش چهارم مربوط است به: تهیه کتابشناسی مقدماتی یا حین کار. در این بخش به ضرورت انجام کار و نحوه انجام آن اشاره شده است. یادداشت‌برداری بخش پنجم کتاب را تشکیل می‌دهد. در این بخش ضمن اشاره به اهمیت کار و جزئیات انجام آن یادداشتها به چهار نوع

○ عباس حرّی، آیین نگارش علمی، تهران: هیات‌امناعی کتابخانه‌های عمومی کشور، دبیرخانه، ۱۳۷۸، ۲۳۶ ص
نگارنده کتاب در مقدمه تحت عنوان انگیزه‌های نگارش علمی چنین می‌نویسد: «نوشتن در واقع سهیم کردن دیگران در اندیشه‌ها و آراء خویش است. اینکه انگیزه‌های نگارش چیست و چگونه می‌توان آنها را از یکدیگر بازشناخت امر چندان آسانی نیست. اما تجربه‌ها و نمونه‌های به دست آمده که در طول تاریخ مورد اشاره و استناد قرار گرفته است امکان می‌دهد که انگیزه‌ها را به انواع و مقوله‌هایی دسته‌بندی کنیم؛ هرچند ممکن است در نوشته‌ای واحد بتوان بیش از یک انگیزه را جست‌وجو کرد. بسیاری از بزرگان دانش و معرفت دینی انگیزه اصلی نگارش را کسب رضایت خداوند دانسته‌اند و بدین ترتیب توصیه کرده‌اند که در نوشتن پیوسته جانب حق و انصاف و نیکی را رعایت کنیم.

تبدیل دانش شخصی به دانش اجتماعی انگیزه دیگری است که افراد را به نوشتن وامی‌دارد. انسان علاقمند به ارتباط است. مایل است که از آراء و اندیشه‌های دیگران آگاه شود و دیگران را نیز از نیت درونی خود مطلع کند. نگارش و ابراز اندیشه‌ها سبب می‌شود که گستره وسیع‌تری از جامعه از دیدگاه‌های نویسنده آگاه شوند، آنها را بیازمایند و موضع خود را در قبال آن شیوه تفکر روشن سازند، و سرانجام آن را بپذیرند یا رد کنند. نتیجه این‌گونه رویارویی و ارزیابی هرچه باشد، آنچه رخ داده است تبدیل اندیشه‌های خلوت مؤلف است به عنصری اجتماعی که می‌تواند مورد نقادی قرار گیرد، آقایی دکتر حرّی نگارنده کتاب به انگیزه‌های دیگری نیز اشاره می‌کند و سپس مسئله ضرورت نگارش علمی را مطرح می‌کند و به دنبال آن به ویژگی‌های نگارش علمی می‌پردازد و اشاره می‌کند به اینکه: «برای هویت بخشیدن

برای هویت بخشیدن به هر اندیشه علمی، مکتوب کردن آن ضروری است تا از این طریق مورد ارزیابی دیگران قرار گیرد و مسیر را نیز برای آنان هموار سازد. توجه به ساختار نوشته علمی در واقع فراهم ساختن شرایط ارتباط با سایر علاقه‌مندان در شبکه‌ای علمی است

نقل لفظ، نقل فکر، خلاصه، و نقد و نظر تقسیم گردیده است. نگارنده همچنین در این بخش تاکید بر این مسئله دارد که یادداشت برداری یا هر متنی که آغاز شود تابع سرفصل‌های طرح است و هر برگه حاوی یادداشت مستقلی است و وجود سه عنصر سرفصل طرح، مأخذ، و متن یادداشت اجتناب‌ناپذیر است.

در بخش ششم که عنوان آن تهیه دستنوشته مقدماتی است، نگارنده اشاره می‌کند که کار نگارش باید به ترتیب سرفصل‌ها صورت گیرد و نویسنده تمام تلاش خود را به کار گیرد تا سراسر نوشته از یکپارچگی لازم برخوردار باشد و اجزاء نوشته را رشته‌ای نامرئی به یکدیگر پیوند دهد.

هر نوشته از لحاظ توالی مطالب نیز ممکن است به ترتیب اهمیت، ترتیب زمان، یا ترتیب مکان تنظیم گردد که یک از این انواع تابع هدف نوشته است.

تهیه پانویس‌ها بخش هفتم کتاب است. در این بخش اشاره شده است: پانویس‌ها از لحاظ نوع اطلاعات به سه گروه توضیحی، ارجاعی و ترکیبی تقسیم می‌شوند؛ که به ترتیب برای ارائه توضیحی اضافی، استناد به منابع مورد استفاده، یا تلفیقی از این دو به کار می‌رود.

بخش بعدی به پانویس و فهرست مأخذ اختصاص دارد. در این بخش به نحوه نوشتن اطلاعات کتابشناختی منابع در پانویس و در بخش مأخذ کتاب پرداخته شده و نمونه‌های متعددی برای ارشاد خواننده آمده است. بخش نهم ویژه نقطه‌گذاری (سجاوندی) است. در این

بخش درباره لزوم و نحوه استفاده از علائم نقطه‌گذاری با ذکر نمونه‌های متعدد، تاکید شده است.

بخش دهم کتاب به رسم‌الخط اختصاص دارد. در این بخش که برگرفته از جزوه‌ای است که آقای مهدی داودی به سفارش مجله فصلنامه کتاب تهیه کرده‌اند، آمده است: از لحاظ رسم‌الخط، اصل در زبان فارسی بر جدانویسی است، هرچند موارد استثنایی نیز وجود دارد. در این بخش علاوه بر مباحث مربوط به جدانویسی، چگونگی نگارش خاص دارند با ذکر مثال آمده است.

بخش یازدهم به مسئله تصاویر اختصاص دارد. در این بخش به اهمیت وجود تصاویر از انواع مختلف به منظور بیان بهتر مطالب و یا حتی بی‌نیاز شدن

نویسنده از بیان مطالب در قالب کلام، می‌پردازد.

بخش ۱۲ ویژه بازنگری دستنوشته است. در این بخش تاکید بر این مسئله است که بازنگری دستنوشته پس از کنار گذاشتن نوشته مقدماتی برای مدتی کوتاه لازم است. بخش‌های بعدی کتاب به ترتیب به اجزاء نوشته تحقیقی، انواع نگارش علمی، مقاله دایرةالمعارفی، سخنرانی و پوستر، بررسی کتاب، پیشنهاد پژوهش، و گزارش اختصاص دارد. فهرست مأخذ و نمایه بخش پایانی کتاب را تشکیل می‌دهد.

اطلاع یافته‌ایم ویرایش جدید کتاب «آیین نگارش علمی» که یکی از متون خوب و ارزشمند کتابداری است و البته برای دیگر رشته‌ها نیز به خوبی قابل استفاده است به زودی به زیور طبع آراسته خواهد شد.